

Cerkveni Glasbenik

Glasiilo Cecilijinega društva v Ljubljani.

Izhaja po enkrat na mesec in velja za celo leto z glasbeno prilogo vred 5 kron,
za cerkve ljubljanske škofije 4 krone, za dijake 3 krone.

Uredništvo in upravnništvo: Pred Škofijo št. 12, I. nadstr.

† Ignacij Zupan.

(Dr. Fr. Kimovec.)

(Konec.)

Druga ocena — o orglah za Suho na Koroškem („C. Gl.“ 1882, str. 8) — brezpogojno hvali „vsestransko dobro, natančno, krasno delo“, prav tako naslednja o orglah za Sv. Goro za Savo (C. Gl. 1882, str. 55), ki je tudi pisana pod vplivom poizkušelj prof. Foersterja, ki „orgle pohvalno odobruje“. Poročevalec, administrator M. Absec, omenja z veliko pohvalo veličastni in mogočni glas polnih orgel, prijetno in močno intonacijo, čist glas, „fino, milobno karakteristično“ eolino itd. itd.

Zanimiva je prva kritika našega posebnega orgelskega strokovnjaka P. H. Sattnerja o „orglah Podgradom na Dolenjskem“. („C. Gl.“ 1882, str. 94). Konstatira močan principal, flavto, „ki to ime zasluži“, dulce 4', ki „je silno lep, s salicionalom 8' sta vendar tako sladka in nežna, da ju je veselje poslušati“. Mikstura mu „hudo reže“, s čimer se ne more prav sprijazniti, hkrati pa izraža nepotreben dvom sam nad seboj, če mu ni „morda uho premalo objektivno“. Posebno priznava kot pero lahko mehniko, ki gre v njej Zupanom vsa čast; vnanjost (omara) se mu zdi sicer lična, pa preveč skromna. Splošna sodba njegova je, da so bile orgle dobre.

Bistriške orgle je preizkušal prof. Foerster in jim dal jako ugodno sodbo; tvrdki se je javno priznavalo, da „vrlo napreduje“. „Intonacija je jasna, izpremeni popolnoma značajni, kakor imena kažejo... Igra... se vrši jako lahno, „začudno“ lahko in tiho“. („C. Gl.“ 1885, str. 7.)

Kratka notica o orglah v Naklem („C. Gl.“ 1887, str. 8) pravi, da so „registri v vseh legah enakomerno in značaju primerno intonirani... vse priča o marljivosti... domače firme“.

O litijskih orglah („C. Gl.“ 1887, str. 47) piše F. (Foerster?), da je „intonacija... popolnoma čista, močni registri jasni in krepki, nežni pa zopet milobni“. Poleg tega z drugimi referenti vred hvali jako lahko in precizno igro brez vsakega sicer neprijetnega ropotanja in zaključni s trditvijo, da „se sploh vidi v vseh oddelkih lep napredek...“

Marsikak referat je bil tudi v „Slovcu“ — bili so vsi ugodni, izvečine polni hvale — pa te naj le mimogrede omenim, nas zanimajo le mnenja kritikov v strokovnem listu, čeprav so svojemu čuvstvu dajali duška mestoma v hiperboličnih izrazih.

Izmed ostalih ocen naj jih prinesemo še par iz zadnjih let. O enih — izmed največjih Zupanovih, v Bovcu na Goriškem — piše P. H. (P. H. Sattner) med drugim takole („C. Gl.“ 1904, str. 51 nsl.): Intonacija je prav dobra v principalih in flavtah, tudi kornet in mikstura dasta lep, bliščeč, a ne kričeč sijaj“. Zelo ga moti, da mikstura dvakrat ponavlja; pri gambi pogreša potrebne reznosti, jezičnika imata nadležen, vriščeč glas, vnovič graja, da superoktavna zveza ni do konca izpeljana. Uglāsene so prav dobro, dasi že celo leto stoje. Hvali posebej izvrstni meh, „naravnost krasno“, toda premajhno omaro; orgle so v „celoti dobre“, „napredek se očitvidno opaža“, pričakuje, da bodo dela še boljša in bodo mogla tekmovati z drugimi mojstri.

Goriški kritiki Vodopivec, Setničar, Plesničar pravijo o orglah na Otlici, da je „intonacija prav dobra v principalu in burdonu, tudi mikstura da — z besedami P. H. S. — lep, bliščeč, a ne kričeč sijaj, gamba ima brez dvoma pod vplivom bovških orgel — preveč reznosti, posebej pohvalijo meh in izjavljajo, „da so te orgle prav dobre, in da g. Zupan vedno bolj napreduje v svoji stroki“, zraven pa potrjujejo, „da je za nas Slovence najboljši orglarski mojster gosp. Ign. Zupan.“ („C. Gl.“ 1905, str. 29).

Gorjanske orgle na Gorenjskem je preizkusil prof. Foerster: „Intonacija je precizna, čista, značaj registrov prav zadet; posebno nežni so eolina, gamba, dolce in flavi . . . polne orgle se glase mogočno, a prijetno“. Konča: „orgle so izvrstne kakor one v Poljanah . . . Domača tvrdka „Brata Zupana“ smelo tekmuje s tujimi tvrdkami“.

Orglam v Mavčičah na Gorenjskem priznava P. H. Sattner velik napredek. Gamba je naravnost vzorna, vsi registri imajo primeren značaj. Dispozicija je jako srečna . . . mikstura dvakrat nepoznato ponavlja, ni kričeča. Učinek je v celoti jako mogočen, v raznih kombinacijah „prese- netljiv“. Graja, da „superoktava v I. man. ni izpeljana in še dva manjša nedostatka. Sicer so pa orgle — pravi — jako dobre“. („C. Gl.“ 1905, str. 48).

Goričani Kokošar, P. Aleks. Vavpotič, Vodopivec orgle v Biljani na Primorskem sledeče sodijo: „Material ves soliden in brezhiben, intonacija izborna in to pri posamičnih registrih in pri skupnem vtisu“. Cerkvi čestitajo k takim orglam. („C. Gl.“ 1914, str. 38).

Iz tega, seveda nepopolnega pregleda se vidi, da je † Ignacij Zupan kot orglarski mojster dosegel v sodbi sodobnih referentov mnogo lepih uspehov. Najbolj zadovoljni so ž njim Goričani, ki jim je v njih navdušenju „najboljši mojster“ med Slovenci, kar gre pač na račun radosti in veselja, da so dobili mesto slabih italianskih kričavih izdelkov gotove dobe nedvomno boljša, izrazitejše intonirana, za spremljanje bolj pri-

merna dela „bratov Zupanov“. Besedo samo je pa treba vzeti v hiperboličnem pomenu — cum grano salis.

Zelo pohvalno se splošno izraža o mojstru prof. Foerster, vendar ne s takim izrednim navdušenjem, P. H. Sattner, ki je imel kot referent po poklicu priliko doma in drugod marsikak instrument pod svojo umetniško roko dobiti, dasi pri vsakem novem delu konstatira napredek in brez pridržka hvali, kar se mu dobro zdi, vendar tudi ne zapira oči eventualnim nedostatom, ki se vsakateremu mojstru v večji ali manjši meri primerijo.

Splošna sodba, kakršno si je poročevalec ustvaril o Zupanu na podlagi osebnega izkustva — s tem, da si je že prej pa tudi posebej zaradi pričujočega članka ogledal nekaj orgel, je takale:

Zupanovi izdelki so glede solidnega mehanično-tehničnega dela kar zgledni, razen Naraksa in Goršiča ni bil noben slovenski mojster boljši od njega. Les je dober, lep, vse tako izdelano, da ni treba veliko ali skoraj nič popravil, tudi pri pnevmatiki ne. To posebno dobro stran trdke priznavajo in posebej omenjajo vsi referenti zapored s prvimi orglami pričenski; zlasti se odlikujejo po lahkem, preciznem mehovuju.

O mare so pač dostojne, izvečine pa zelo enolične, kakor — žal — izvečine vse orgelske omare zadnjih štirideset let, njih vrednost je vrednost šrambe za piščali. Seveda mojster splošno ni mogel kaj boljšega dati, zakaj cene, po katerih je delal, niso bile umetnostnemu izdelovanju ugodne. Saj je večina cerkvenih predstojnikov kljub vsemu umišljenemu napredovanju v umetniškem pojmovanju vsaj praktično še vedno tega mnenja, da dotično cerkveno predstojništvo nekaj novega napravi, to pa čimbolj poceni; če bi moral namesto za banalni izdelek izdati za umetniško — čeprav preprosto — delo par sto kron več, ko cerkev in ljudstvo že sicer žrtvuje tisočake, ga ne boš izlepa preveroval, da ta denar ni proč vržen: „Za mene je dobro“, s tem stereotipnim izgovorom na videz ponižnega egoista bahača se zaplanka, da mu ne moreš do živega. Če mu dokazuješ, da stvar ne bo lepa po njegovih vzorih, da je denarja škoda, se odreže: „Jaz plačam, pa naredim, kakor je meni prav!“ Seveda, če bi iz svojega plačal in bi cerkev bila njegova zasebna last — v božjem imenu! Tako je pa druga! — Najhuje je, če si tako predstojništvo prisvaja še nezmotno sodbo v umetniških zadevah — morebiti za silo razločujoč poglavitne „sloge“. Potem je čisto gotovo, da se ti bo godilo marsikedar, da boš prišel v cerkev gledat nove svetilke, nove oltarje ali karkoliže, pa boš žalosten, zakaj stari, iz cerkve vrženi predmeti so bili veliko lepši, neprimerno več vredni...

Pa pustimo to neprijetno poglavje „umetniškega“ samoljubja; pomagalo ne bo nikomur, pisatelju in listu bi pa ob podrobnejšem razmotrivanju utegnili novih nasprotnikov vzbuditi. —

Intonacija se zdi pri različnih orglah precej različna; prav prvovrstna bo v celoti težko kje, vsaj kar nam je orgel znanih, je med njimi ni. V najboljšem spominu imam še orgle na Kostanjevici pri Gorici.

Najboljše so flavte, ki so včasih izredno lepe, mehke, žive. Pincipali so v celoti dobri, močni, včasih prav dobri, semtertje pa tudi nekoliko manj jasni, kakor bi jim bil pridejan kak režoč izpremen z izrazito kvinto in terco.

Miksture so redno bogato disponirane, v intonaciji se bližajo bolj principlnemu kot flavtinemu glasu. To bo tudi vzrok, da se pleno ne zdi tako zelo voljan in svetel, dasi mu moči in glasu gotovo ne manjka. Ob daljšem poslušanju se v ušesu parcialni toni preveč izrazito javljajo, tako da glas polnih orgel pri teh ali onih orglah počasi nekoliko nemiren postaja.

Glede režočih izpremenov smo že v kritiki opazili, da so ji deloma zelo všeč, v drugo si jih pa zopet želi drugače intonirane. Resnica je, da je režoče registre najtežje lepo in cerkvi oziroma dispoziciji primerno intonirati. Ni veliko intonaterjev, ki bi s tisto — rekel bi — urojeno intuicijo takoj na prvi mah pravo zadeli. Tudi ni tako veliko orgel, ki bi si človek ne želel kake menje pri režočih izpremenih. Zupanovi so splošno diferencirani, vsak ima svoj značaj; zdi se pa, da so tu in tam, kakor pevec, ki hoče glas nekoliko proti mehkeemu nebu nastavljati; je še nek priglas zraven, ki prvotni glas, v kolikor se nastavlja na trdem nebu, zastira, da ni več tako jase in čist in sonoren, da tudi ne doni tako v daljavo (Tragfähigkeit) kot bi sicer. Kaj je vzrok tej prikazni, zaenkrat ni mogoče reči.

V celoti so torej Zupanove orgle zlasti glede mehanike, prav dobro, solidno delo, tudi glede intonacije brez dvoma prav porabne, tako da nudijo spretnemu organistu mnogo možnosti, da pokaže svoj kombinacijski talent in pestrobarvno raznolikost instrumenta.

Mislimo tudi, da ni napačna trditev, ki je prišla iz ust mojstru najbližje stoječih sorodnikov, da bi bil mojster še marsikaj bolj zaokrožil, bolj ugladil, ko bi ga ne bile cene tlačile in ga silile, da je delo hitreje moral iz rok dati, kakor bi si bil sam želel; toda življenje je človeku prej, nego usovršitev v umetnosti. Nihče ne more trajno gojiti umetnosti drugim v korist, sebi na škodo, zlasti če mu pri tem niso zagotovljeni vsaj najnujnejši življenjski pogoji.

Rekli smo, da je bila trdka delavna, vztrajna. O nje delavnosti in živahnosti nam priča tudi iznajdba načina, kako se cinkova pločevina v ognju pocini. „Orgel- und Pianobau-Zeitung“ prinaša o tej iznajdbi † Ivana Zupana, brata † Ignacija, daljše poročilo, iz katerega povzemamo sledeče: „Tako pocinjena cinkova pločevina nosi plast cina, ki je veliko debelejša, kakor ona, ki se galvanskim potom dobi; veliko trdneje se drži cinkovine, ker je ž njo takorekoč v eno celoto združena. Doseže se velika mehkoča, za obdelovanje posebno sposobna; čisto bela barva, da je od vlitega cina ne ločiš...“

Na razstavah je bila trdka dvakrat odlikovana: prvič je dobila bronasto kolajno l. 1888. na mednarodni svetovni razstavi za

znanost in obrt v Bruslju (Exposition universelle, Grand concours international des sciences et de l'industrie).

Drugič pa zlato medaljo leta 1892. na mednarodni razstavi za glasbo in gledališko umetnost na Dunaju, pod pokroviteljstvom nadvojvoda Karola Ludovika.

Bog daj obema bratoma, ki je bilo njiju življensko delo na zemlji njegovi slavi posvečeno, tam pokoj in srečo, saj je na zemlji nista mogla v polni meri najti. Naj jima bo za njiju trud in delo tam najobilnejše plačilo!

Prispevek k naši glasbeni kritiki.

Pojem in nalogo kritike smo spoznali zgoraj (str. 17—19). Iz pojma in naloge sam po sebi sledi namen in pomen kritike.

Kritik more sicer pri presoji kakega dela imeti prav različne namene. Toda ako noče izneveriti kritiko njeni nalogi, more imeti pri nji le en poglobitni namen: služiti pravici in interesom resnice. Ako ima že vsako umsko delo svojo vrednost in resnično odličnost uprav po meri, v kateri služi vzvišeni resnici, si sme pravična kritika lastiti še posebno častno mesto v službi resnice. Saj kritika ima po svojem bistvu ukaz, deliti pravdo, dati vsakemu kar mu gre, ugotavljati stvar resnice.

Iz tega se tudi vidi pomen, tehtnost kritike. Napačna kritika more postati prava ovira resničnega napredka, na drugi strani pa more kritika, ki (vedé ali nevedé) daje zmoti potuho, zadržati maso ljudstva za več rodov od udeležnja na blagodarjih napredujoče umetnosti.

Svojemu dalekosežnemu pomenu more odgovarjati kritika le tedaj, če izpolni vse zahteve, ki jih ji nalaga njena naloga. Torej se moramo najprej seznaniti s tistimi neobhodno potrebnimi pogoji, brez katerih prava kritika sploh ni mogoča.

Tukaj govorimo o predpogojih in sredstvih tiste kritike, ki presoja notranjo, umetniško vrednost moderne glasbene produkcije. — Prehajajoč k analizi glasbene kritike se moramo najprej orientirati v poglobitnih elementih glasbene umetnosti. Sem je treba pritegniti vse faktorje, ki pridejo pri glasbi v poštev, določiti njihove meje in spoznati njihove medsebojne odnošaje. Šele ako jasno poznamo konstitutivne glasbene elemente, ako dobro ločimo nalogo poedinih činiteljev glasbe, ako imamo vpogled v stvar glasbe kot take, šele tedaj moremo govoriti o kritiki glasbe. Zvez te določitve in brez ustaljenega in določnega naziranja in pravega spoznanja in konsekventno tudi kritika na podlagi nejasnih pojmov ne more biti pravična. Pravična bo kritika samo, če imamo točne nazore o celi stvari, brez pridržka moramo pritrditi stavku: „Die Kritik einer künstlerischen Leistung ist ein Nonsens, wenn derselben nicht scharf abgegrenzte Anschauungen zu Grunde liegen“ (Carl Drexler, Vorlesungen zur Einführung in die Kunstgeschichte, Udine 1912, pg. 8).

Trije so, ki pridejo pri glasbi v poštev: ustvarjajoči umenik, izvajajoči umetnik in poslušajoči umetnik. Razlika med njimi ni le zunanja, ampak notranja, bistvena. — Udeležba ustvarjajočega umetnika na umetnini je docela samomočna in elementarno delavna (aktivna). Lepota, ki jo čuti komponist v kaki spoznani ideji in ki njegovo dušo prevzema in v njej buči močna čuvstva, oplodi njegovo ustvarjalno silo in spočne v njegovem srcu umetniško inspiracijo. Duh genija v komponistu jo prešine, misel (spoznanje) se vjame s čuvstvom: umetnina se rodi. Ta „utisek plamena večnega“ hoče umetnik še drugim razodeti. Zato označi ta dušni dogodek na papirju; označi vse tako, kakor je zvenelo v duši tisto minuto, označi tako, kakor naj izzveni od srca do srca. — Marsikaj se sicer lahko izgubi na tej poti. In vendar: ko morda to od neba blagoslovljeno srce že zdavnaj počiva v grobu, ko samo že več ne čuti, se drugim še odziva njegova „radost, bolešt“ in jih navdaja z vso tisto silo čuvstev, kakor so nekdanj prevzemala njega samega. Ljuba in draga je brez dvoma umetniku ta njegova duhovna deca, nežni otroci blaženih trenutkov, ko se porajajo v njem čari umetniškega navdihnjenja. Zato jih skrbno čuva in jih zlasti váruje pred pogubo; ni čuda, da dostikrat vstane celo sredi noči, prižge luč in piše, piše, dokler ne izpiše svojega srca melodije in harmonije in vse njegove pesmi, da tako ohrani svojega srca ljubeznivi sad. Ko pošlje pa v svet to nežno mladino, jih gotovo spremlja s skrbjo na pot, ne vedoč, kaj se jim zlega pripeti. (Kako prelepo izraža Oton Župančič te „očetovske skrbi“ v verzih:

„Oj pesmice, ve ubožice,
ki morate zdaj med svet,
da trgali bodo vas kritiki!

Veste — kritiki — to so hudi možje,
Oni imajo sive glavé,
oni imajo nazore!

Ej, pesmice, ej,
ve hčerke trenutka,
utrinki plamena večnega —
Kedo vas spozna, kedo vas prizna?“

Časa opojnosti 132.

V polnem pomenu in še bolj veljajo te besede o muzikalnih pesmicah naših modernih). — Izvajajoči umetnik se udeleži umetnine pasivno in aktivno. Pasivni način njegove udeležbe na umotvoru je v tem, da se regresivno poglobi v umetnino, da jo doume; aktiven nasproti umetnini pa je progresivno s tem, da umetnino ustvari na podlagi njenih znakov (not), katerim mora šele vdihniti življenje, ki ga skuša iz skladbe tako razbrati, da more veljati kot adekvatni izraz komponistovega ustvarjajočega akta. V tem pa je umetniška vrednost reproducentovega dela, da se poglobi v kompozicijo tako, da med vrstami čita, česar komponist ni mogel napisati, kar je le s stabotnimi potezami skiciral¹⁾ — vse drugo pa prepustil umetnosti preustvarjajočega umetnika. Dalje pa je na-

¹⁾ Kajti nota sama na sebi preklicano malo pove, in kdor obtiči samo pri površju, pri notah in pavzah pa (eventualno) pri tekstu, je lahko dober igravec (pianist, violonist, flavtist . . .) ali pevec, dovršen virtuoz, toda umetnik ni.

loga izvršujočega umetnika ta, da vestno poda umetnino tako, kakor jo spozna; kajpada mu morajo biti na razpolago dotična sredstva. Zato se ob najboljši volji dirigentovi pri najgloblje spoznanih mestih učinek lahko skazi, če zbor odpove; ali: najsijajnejša violinska kompozicija se lahko ruinira, če nakrat struna distonira itd. itd. Če toraj manjkajo izvajalna sredstva ali so nezadostna, se tudi z dobro voljo ne da nič napraviti. Vkljub vsemu pomanjkanju se vseeno lotiti izvajanja razmeroma pretežkih kompozicij, je očitvidno komponistu krivica, za izvajavca znamenje prevzetnosti in poslušavcem posmeh in škandal. — Poslušajoči umetnik je kot receptivni udeleženec predvsem v pasivi. V aktivi je le v toliko, v kolikor se udeleži umotvora z refleksijo in pojmovanjem, kot sicer umetnine objektivno nič ne tangira (in v tem smislu je poslašavec napram nji skrajno pasiven), je pa subjektivno zanjo zelo velikega pomena. Ta zadnji, navidezno minimalni člen v vrsti vseh stopenj, ki jih napravi umetnina od začetka, ko se spočne v srcu umetnikovem, do konca, ko izveni v čutečem poslušavčevem srcu, je namreč zanjo vselej življenjske važnosti, kajti kaj hoče najlepši umotvor, če pa se ne umeva, se noče prav umeti?

Toliko zadostuje za enkrat, ker se pečamo le z analizo glasbene kritike. Razen če še pripomnim, da bistvena razlika med ustvarjajočim, izvajajočim in poslušajočim umetnikom tudi ne preneha, če se strneta dva od njih v eno osebo. Nič nasprotja namreč ni v tem, da je kdo obenem aktiven v enem oziru, reproduktiven v drugem oziru ali receptiven (pasiven) spet v drugem oziru.

Kritik je poslušajoči umetnik. Predmet (glasbene) kritike so glasbeni pojavi.

V raznih slučajih je tudi formalni predmet kritike različen. Če se udeležim na pr. kolavdacije novih orgel, je formalni predmet kritike kakovost orgel. Zato se kaj malo oziram na to, kaj se igra in kako se igra, vso pozornost pa posvetim orglam, kako odgovarjajo svojemu namenu, če so izpremeni dobro izbrani, dobro intonirani itd. Spet drug slučaj je, če sicer znane kompozicije proizvajajo novi umetniki; tukaj se obrača pozornost na izvajanje skladb, na lepoto izraza, predavanja, okusne in spretno uporabe instrumenta itd. Čisto drug slučaj je, ako se pojavi v glasbenem svetu novo delo. Spet imam mnoge možnosti kritike: ta presoja delo s stališča uporabljivosti; tedaj presoja zahteve, ki jih stavi umetnina na reproducente; oni gleda bolj na to, kako težek (tehnično) je komad in se vprašuje, ali bi bil njemu dostopen ali ne; tretji se ne ozira na reprodukcijsko (tehnično) stran, temveč samo na estetično vrednost umetnine kot take, torej samo na njeno vsebino kot izraz umetnikovega najnotranjnjega življenja in njeno obliko kot ideje čutni (muzikalni) izraz, čigar naloga je, najti si pot do src poslušavcev in jih tam prevzeti in prešiniti z enakimi čuvstvi, kakršna so prevevala komponista, ki je kompoziciji oče.

Naše razmotrivanje se peča s kritiko, katere formalni objekt je umetniška vrednost glasbenih umotvorov. Da ne bo kaj zamene! — Umetniška vrednost, z drugo besedo lepota glasbenih umetnin je v tem, da je utelešena v umetnini lepa ideja v lepi glasbeni obliki. Norma, ki jo vzamemo za podlago te kritike, je izključno norma lepote. Krivično se pravzato tolikokrat kritizira, ker se na podlagi čisto tujih norm kritizira umetniška vrednost del. Za umetniško vrednost posamične skladbe je pač čisto indiferentno, ali „mrgoli vse polno prestavnih znamenj“ v njej ali pa je kompozicija skrajno diatonična: ne gre namreč za križce in beje, temveč za to, je-li ima umotvor (hic et nunc) svojo lepo idejo in njej primerno obliko. Tudi ne vpliva na umetniško vrednost danega komada dur ali mol, v katerem je komponiran, ker sam na sebi (fizično-akustično) ni ne dur nič ne mol nič. Kar daje umetnini vrednost, je ideja in njen izraz. Je ideja lepa, moralno vredna in sicer, da se ohrani in živi od srca do srca, in je dobila svoj v skladbi adekvatni muzikalni izraz, imamo s tem umetnino in naj si kdo nerazsodnih kričočev še tako tišči ušesa; nasprotno: če manjka kompoziciji ideja, naj bodo še tako sladki akordi nanizani drug na drugega, naj se cela komedija še tako osladno laska ušesom: vse ne pomaga nič — ni umetnina, pa ni. Pa tudi če se je hotela utelesiti pomembna ideja, a ji njen muzikalni izraz ne odgovarja, nimamo prave kompozicije.

Konstatirati umetniške vrednostne enote posameznih umetnin je naloga kritike. O metodiki kritike še o priliki kaj spregovorimo.

—ad—.

Organistovske zadeve.

a) Iz podpornega društva organistov in pevovodij s sedežem v Ljubljani.

Društvo šteje sedaj 70 rednih članov. Vse tiste člane, ki žive bolj v slabih gmotnih razmerah, tem potom opozarjamo, da bo počenši s tekočim letom 1916 prečast. knezoškofijski ordinariat v Ljubljani delil organistom podpore in to iz svote, ki jo bodo v ta namen vsako leto prispevala vse župne cerkve na Kranjskem. Prošnje, primerno utemeljene, naj organisti — člani podpornega organistovskega društva, do konca meseca junija pošljejo odboru organ. društva v Ljubljani. Odbor bo prošnje pretehtal, rešil, določil podpore in jih potem izročil kn. škof. ordinariatu, ki si je v tem oziru pridržal končno odobritev od odbora stavljenih nasvetov. — Kdor hoče biti tedaj že letos in pozneje deležen tozadevne podpore, naj pristopi k podpornemu organistovskemu društvu v Ljubljani. Letna društvena članarina znaša 5 K.

Kolikokrat se čujejo iz organistovskih krogov pritožbe, tikajoče se njih neugodnega gmotnega stanja. Pritožbe so zares dostikrat upravičene. Na drugi strani je pa čudno in naravnost nerazumljivo dejstvo, da so mnogi

organisti v zadevi njihove lastne, dobro jim hotéče in uspešno delujoče organizacije kar moč zanikarni in se drže nasproti njej v neki, rekel bi, pasivni rezistenci. Zato kličemo še enkrat in zadnjič: organisti ljubljanske škofije, na noge! Postanite člani organistovskega društva in ostanite mu zvesti! Korist bo le Vaša. Kdor pa sam sebi noče dobro, temu ni pomoči.

Končno omenjamo, da je društvo zadnji čas podelilo podporo tudi neki vdovi organista, ki ni bil član društva. To pa se je zgodilo le iz dobrote in izjemoma. Od sedaj dalje bodo dobivali podpore le redni člani oz. njih vdove in sirote.

b) Naši organisti in vojska.

Odkar traja vojska, je bilo v ljubljanski škofiji vpoklicanih v vojno službo že okrog 1000 organistov. Nekaj jih je bilo pozneje superarbitriranih oz. stalno odpuščenih, tako da lahko opravljajo svojo organistovsko službo.

Pri zadnjih vpoklicih je bil med drugimi vpoklican organist Franc Hribar iz Zgornjega Tuhinja.

O organistu Francu Bernotu z Vranje peči se že nad šest mesecev ne ve, ali je živ ali mrtev.

Absolvent ljubljanske orglarske šole, konservatorist Anton Ravnik se nahaja v ruskem ujetništvu. Njegov starejši brat Janko, tudi konservatorist in skladatelj, služi pri godbi domačega pešpolka kot pianist. Bivši orglarski učenec Anton Tramte se nahaja kot vojni ujetnik v Serapulu, Vijatska gubernija na Ruskem. Bivši orglarski učenec Ludovik Krže je pri odhodu na fronto poslal pozdrave ter priporoča sebe in svoje vojne tovariše v molitev. Iz bojnega polja pošiljata pozdrave organist Janko Škrjanc in absolvent orglarske šole Leopold Gostič. „Mesto orgel“, tako se glasi poročilo, „pritiskajo zdaj kanoni svoj mogočen bas, in jih živahno spremljajo streli iz pušk. Na vsak način je cela stvar zelo disonančna . . . Janezi smo sicer zelo ločeni od sveta, vendar sva brala oceno Vašega cerkvenega koncerta. Čestitava. Zelo nama je žal, da nisva mogla biti osebno navzoča“.

Dne 18. marca je Szekesfeherváru na Ogrskem v neki tamošnji vojni bolnišnici umrl organist Franc Zavrl. Obiskoval je svojčas ljubljansko orglarsko šolo in služboval kot organist zadnji čas v Gorici pri oo. kapucinih. Bil je nadarjen glasbenik, dober pevec-tenorist, spreten organist in pevovodja. Še par dni pred smrtjo je pisal iz Szekesfehervara uredniku „C. Gl.“: „Od 2. decembra sem si nekoliko opomogel, toda zelo slaboten sem. Pošiljam denar za „Cerkv. Glasb.“ za l 1915, za katero sem še na dolgu. Prosim pošljite mi že izšle številke leta 1916. S pristrčnimi pozdravi Vam zvesto vdani Franc“. „Cerkveni Glasbenik“ smo mu poslali, a prišel je kmalu nazaj z pripombo, da je Franc Zavrl umrl. Bog mu daj večni mir! Na svidenje nad zvezdami!

Dopisi.

Iz Idrije. — Dne 12. marca je po kratki bolezni nenadoma umrla cerkvena pevka Marija Lampe. Ni še dočkala 22 let svoje starosti, a pela je na koru že 8 let. V Marijnem vrtcu se je vežbala nekoliko po notah peti, nadaljevala v Marijni družbi in izvrševala pri cerkvenem zboru. Tedenske skušnje ni nikoli zamudila. Če je bila prosta, je ob nedeljah pela na koru pri 3 mašah in še popoldne sodelovala. Ko je bilo pred vojsko naše društveno življenje zelo živahno, si jo skoraj vselej videl na odru sedaj kot pevko, sedaj kot igralko. Zato je bila tudi odbornica v Marijni družbi. — Ko se je zvedelo, da je radi prehlajenja nevarno zbolela, so jo tovaršice pridno obiskavale in za njo molile in ko je umrla, je bila splošna žalost. Revna, prej bolj v pomanjkanju

živeča dekle je imela tak pogreb, ko ne z lepa kak dostojanstvenik v našem mestu. Nekaj stotin ljudi jo je spremljalo k zadnjemu počitku. Moški zbor kat. del. družbe ji je pred hišo zapel psalm: „Usliši nas, o Gospod“, v cerkvi so članice Marijine družbe v četerglasnem ženskem zboru izvršile Angelikov: „Otrok Marijin, blagor ti“ in ob grobu je cerkveni mešani zbor proizvajal Ferjančičev: „Z Bogom, sestra draga“, in pri tem zadnjem pozdravu so lesketale vsem solze v očeh. V sredo 22. t. m. so omislili cerkveni pevci slovesno osmino. Peta črna maša z asistenco in mogočni Bauerjev Requiem in čez navadno veliko vernikov je bila nekaka zadnja pohvala tihi in ponižni pevki. Rekli so: „Ko bi bila v življenju vedela pohlevna Mici, kako priznanje in spremstvo jo čaka ob smrti, bi se bila gotovo prevzela. Je le dobro, da človek vsega v prihodnosti ne vidi“. Prepričani smo, da ji že plačuje Odrešenik na onem svetu ves njen trud, ki ga je prestala njemu v čast, saj ga je že tu na zemlji vsak dan prejemala pri angeljski mizi, naj tudi z angeljci poje čast Njemu in nadaljuje tam, kar je tu tako vztrajno, z veseljem in potrpežljivo delovala. Za nas ostale cerkvene pevce pa je tu dokaz, da nas ne kritikujejo samo, temveč so nam tudi hvaležni. Blaga pevka, prosi za nas še tu delujoče, da se enkrat srečno zopet združimo v mogočen pevski zbor v nebesih! Počivaj v miru, sestra draga!

Iz Gradca. Po velikem prizadevanju velečastitega gospoda dr. Al. Nástrana C. M. se vrši v Gradcu vsako drugo nedeljo popoldne ob pol petih v cerkvi usmiljenih bratov popoldanska služba božja, pridiga in litanije za Slovence v slovenskem jeziku. Petje je zgolj narodnega značaja, bolj po domače, zato pa zelo občuteno in lepo. Blagoslovno pesem „Glasno zapojmo“ poje cela cerkev v zboru, kar napravi globok vtis in vsako verno srce. In to je ravno, kar da cerkveni pesmi moč in veljavo. Ljudstvo, ki prihaja k tej pobožnosti, je v večini nižjega in srednjega stanu in so preproste pesmi najprikladnejše, vsaj za začetek. Upajmo, da se s časom ne bo treba sramovati v Gradcu slovenščine in bodo tudi izobraženi graški Slovenci v Gradcu, saj jih je po visokih službah mnogo, — radi prihajali k blagoslovu. Takrat pa pričakujemo lep, izobražen pevski zbor, ki bo zadovoljil vsakogar in se bo pospel do višine krasote. Le ne zaostajajmo! Pokažimo že v začetku, da smo glasbeno olikan in nadarjen narod, da naše pesmi niso le za romarsko božjo pot, ampak da imamo tudi mi upoštevanja vredno, visoko stoječo cerkveno in svetno glasbeno slovstvo. To ni bahanje ali izzivanje, ampak dolžnost in opravičena samozavest. Na praznik Marijinega Oznanjenja smo peli lavretanske litanije z odpevom in pred zadnjim blagoslovom tudi cesarsko pesem. Primerno bi bilo za Gradec, ako bi imeli za večje praznike za izpremembo tudi komponirane litanije s spremljanjem orgel in godal. To bi bilo že zelo lepo. Toda kar še ni, še lahko pride. Zaenkrat smo srčno veseli tega napredka.

Visokočastitemu gospodu doktorju Al. Nástranu se v sklepu prvega poročila javno iskreno zahvaljujemo za trud in vso požrtvovalnost te prireditve, ki nam jo je oskrbel iz nesebičnega človekoljubja in ki je pri njej iskal edino le dušni blagor. Zato pa je ta služba božja bila kronana z najsijajnejšim uspehom in obakrat mnogoštevilno obiskana.

Graški Slovenci.

Razne reči.

Δ Prečastiti gospod dr. Frančišek Kimovec, stolni vikar v Ljubljani, je bil imenovan za Codellijevega kanonika pri ljubljanski stolnici in kot tak umeščen 13. aprila t. l. Za cerkev in narod zaslužnemu novemu gospodu kanoniku, neumornemu sotrudniku našega lista, izražamo o tej priliki najiskrenejše čestitke. Bog Ga živi in ohrani mnogo let!

Δ Cecilijanski krožek ljubljanskih bogoslovcev je priredil 13. aprila t. l. v semeniški dvorani sv. Jožefa o priliki svoje petindvajsetletnice lepo slavnost, obstajajočo iz nagovora predsednika, govora preč. gosp. konz. svetnika P. Hug. Sattnerja, iz pevskih in glasbenih točk. Znameniti govor P. Hug. Sattnerja

objavimo v našem listu. Izmed pevskih točk so posebno uspele: Premrlova pesem v čast sv. Ceciliji; za moški zbor, harmonij in violinski kvintet; koralni himen v čast sv. Tomažu Akvincu in Dolinarjeva Zdrava Marija, izviren moški zbor s spremljanjem klavirja, harmonija, violinskega kvinteta in flavte. Dostojno so bili izvedeni tudi trije glasbeni komadi: Adagio iz Beethovnovne patetične sonate (klavir in harmonij), Taufmannova „Pesem“ za gosli in klavir in E. Adamičeva skladba „V mraku“ (klavir, harmonij, violinski kvintet in flavta). Slavnost so počastili s svojim obiskom: prevzvišeni g. knez in škof dr. A. B. Jeglič, ravnatelj Gerbič, ravnatelj dr. Mantuani, kanonik dr. Fr. Kimovec in mnogo drugih čč. gg. duhovnikov in redovnikov. — Za prospeh cerkvene glasbe med Slovenci zaslužnemu društvu tudi „Cerkveni Glasbenik“ o priliki njegove petindvajsetletnice najsrčneje čestita.

Δ Šola za cerkveno glasbo na Dunaju, last dunajskega splošnega Cecilijinega društva, je vsled sklepa zadnjega društvenega občnega zbora z dne 15. maja 1915 ustavila svoje delovanje. Škoda za to svoj čas jako znamenito orglarsko šolo. Obstajala je 80 let. Najbolj plodovita njena doba je bila pod vodstvom Josipa Böhma († 1893). Zadnji vodja šole je bil c. kr. dvorni kapelnik Julij Böhm, brat prej imenovanega.

Δ Na budimpeštanskem narodnem konservatoriju uvedejo poseben orglarski učni tečaj za enoroke godbenike.

Δ „Glasbena Matica“ v Ljubljani je priredila 8. aprila t. l. deveti dobrodelni koncert in sicer topot na korist okrepevalni postaji za ranjene in bolne vojake na ljubljanskem glavnem kolodvoru. Sodelovale so izvečine domače slovenske umetniške moči: sopranistinja gospa Pavla Lovšetova, koncertna koloraturna pevka iz Novega mesta, tenorist gospod Josip Rijavec, koncertni in operni pevec iz Gorice in gdč. Dana Koblerjeva, koncertna pianistinja in učiteljica „Glasbene Matice“ v Ljubljani, poleg njih hrvatski umetnik na gosli g. Hinko Simonič s Sušaka na Reki.

Δ Meseca februarja je umrl na Dunaju lastnik znane tvrdke klavirjev gospod dvorni in komorni založnik Jakob Czapka.

CERKVENIK.

Razna navodila za cerkvenike.

Snaženje cerkve.

Cerkev je hiša božja, svet kraj. Zato se spodobi, da je na svetem kraju vse lepo in snažno. Za snago ima skrbeti cerkvenik. Ako bi ta dopustil, da bi bilo v cerkvi vse umazano in prašno, bi s tem kazal lastno veliko zanikarnost, nasproti Bogu, neskončno svetemu, pa svoje zaničevanje. Hiša božja, v kateri Bog prebiva, je podoba kristjana, ki je tudi tempelj sv. Duha. Kjer pa se shaja skoro vsak dan ali vsaj večkrat veliko ljudi, tam se nabere tudi nesnaga in umazanost. Zato se naj cerkev redno vsak teden snaži. Ako prihajajo ljudje v grdo in umazano cerkev, se nad tem pohujšujejo. Domačini se jeze, tuje pa takoj spoznajo, da je temu kriv slab cerkvenik. Lahko se zgodi, da kdo ne gre v cerkev k sv. maši radi tega, ker je v cerkvi vse prašno; kdo je potem kriv tega greha? Ali ne cerkvenik?

Cerkvenik naj ima vedno vse priprave za snaženje cerkve pri rokah, in sicer:

1. metlo za pometanje. Po cerkvi pometaj dvakrat na teden, v ponedeljek in v soboto. Istotako pometi pred praznikom in po prazniku. Nikar in nikdar ne pusti nedeljskega blata cel teden v cerkvi. Pri pometanju pazi, da po vseh kotih dobro pometeš in da ne delaš prahu. Da se prah ne vzdiguje, se morajo tla enakomerno vlažna napraviti. To najbolje storiš z mokrim žaganjem. Ob pometanju morajo biti okna odprta. Preprih odnese prah, ki bi sicer sedel na stene.

2. Da moreš pajčevine na oknih in po kotih odstraniti, imej dolg drog z ovito cunjjo na koncu.

3. Posebno cunjjo imej, da moreš oltarje, spovednice, klopi obrisati. To cunjjo moraš na prostem zunaj cerkve večkrat izteptati.

4. Pozlačenih delov na oltarjih in drugod nikdar ne briši s krtačo. Tudi jih ne smeš z vodo čistiti. Za čiščenje teh imej brisalo iz perja. Sohe in podobe očisti z mehkim čopičem.

5. Preproge, antipendije, zastave in druge stvari, ki se ne dajo prati, iztepi s palico in s krtačo očisti.

Prav je, ako se cerkev nekaterikrat omije. Pazi, da sten, spovednic i. dr. ne pobrizgaš z umazano vodo. Kdaj in kolikrat se naj cerkvena tla izperjo, naj župnik odloči.

Cerkev je treba tudi zračiti. Vselej, kadar je lepo in suho vreme, odpri okna in tudi vrata, da zrak skozi vleče. Med službo božjo ne smejo biti okna odprta, da se ljudje ne prehlade. Če je zelo vroče in soparno pri službi božji, odpri samo na eni strani zgornja okna. A. M.

Snaženje raznih cerkvenih kovinskih predmetov.

Prav kratko bodi omenjeno snaženje sv. posod in njih shranitev. Keliha, patene, ciborija, lunule v monštranci in posodice za previdenje se cerkvenik ne sme dotakniti, le praznih se sme dotakniti z belim snažnim prtom. Te svete posode sme očistiti le duhovnik. Vse druge posode in kovinske stvari, mora snažiti cerkvenik, kakor: svečnike, kadilnico s čolničkom, križe, sohe, vrčke, krožnike, svetilnice itd.

Pri snaženju dragocenih kovin ne smeš rabiti razjedajočih sredstev. Za snaženje zlatin in srebrnin rabi žajfnico, kateri prideni čisto malo salmiaka. Z mehko ščetko omij kovino in z mehko prteno cunjjo obriši. Pozlačenim in posrebrenim posodam neškodljiva snažila so: lug, gorka žajfnica, kubani in skubani otrobje in dr. Medene stvari se najlepše osnažijo, ako se dobro drgnejo s kosom sukna, namočenim s stearinovim oljem in posutim z dunajskim apnom. —n.

Današnjemu listu je pridejana 4. št. prilog.

Odgovorni urednik lista in glasbene priloge **Stanko Premrl**.
Zalaga Cecilijino društvo. — Tiska Zadružna tiskarna v Ljubljani.